

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

17 ianuarie 2019*

„Trimitere preliminară – Caracterul definitiv al decontării în sistemele de plăți și de decontare a titlurilor de valoare – Directiva 98/26/CE – Domeniu de aplicare – Noțiunea «ordin de transfer» – Ordin de plată adresat de titularul unui cont curent obișnuit unei instituții de credit declarate ulterior insolubilă”

În cauza C-639/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Augstākā tiesa (Curtea Supremă, Letonia), prin decizia din 8 noiembrie 2017, primită de Curte la 15 noiembrie 2017, în procedura

SIA „KPMG Baltics”, acționând în calitate de lichidator judiciar al AS „Latvijas Krājbanka”,

împotriva

SIA „Ķipars AI”,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul T. von Danwitz (raportor), președintele Camerei a șaptea, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, doamna K. Jūrimāe și domnii C. Lycourgos, E. Juhász și C. Vajda, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru SIA „KPMG Baltics”, acționând în calitate de lichidator judiciar al AS „Latvijas Krājbanka”, de J. Ozoliņš;
- pentru guvernul leton, de I. Kucina și de E. Petrocka-Petrovska, în calitate de agenți;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek, de J. Vláčil și de O. Serdula, în calitate de agenți;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Rocchitta, avvocato dello Stato;

* Limba de procedură: letona.

– pentru Comisia Europeană, de H. Tserepa-Lacombe și de I. Rubene, în calitate de agenți,
având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 98/26/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 mai 1998 privind caracterul definitiv al decontării în sistemele de plăți și de decontare a titlurilor de valoare (JO 1998, L 166, p. 45, Ediție specială, 06/vol. 3, p. 33), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 mai 2009 (JO 2009, L 146, p. 37) (denumită în continuare „Directiva 98/26”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între SIA „KPMG Baltics”, acționând în calitate de lichidator judiciar al AS „Latvijas Krājbanka”, pe de o parte, și SIA „Kipars AI”, pe de altă parte, în legătură cu executarea unui ordin de plată al acesteia din urmă adresat Latvijas Krājbanka.

Cadrul juridic

- 3 Considerentele (1)-(4) ale Directivei 98/26 au următorul cuprins:

„(1) întrucât Raportul Lamfalussy din 1990 către guvernatorii băncilor centrale din Grupul celor Zece a demonstrat riscul sistemic major inerent sistemelor de plăți care funcționează pe baza mai multor tipuri legale de compensare a plăților, mai ales compensarea multilaterală; întrucât reducerea riscurilor juridice asociate participării la sistemele de decontare brută în timp real este de o importanță capitală, dată fiind dezvoltarea continuă a acestor sisteme;

(2) întrucât este de cea mai mare importanță reducerea riscurilor ce decurg din participarea la sistemele de decontare a titlurilor de valoare, mai ales în cazul în care există o legătură strânsă între aceste sisteme și sistemele de plăți;

(3) întrucât prezenta directivă are scopul de a contribui la funcționarea eficientă și rentabilă din punct de vedere al costului a plăților transfrontaliere și a sistemului de decontare a titlurilor de valoare în Comunitate, ceea ce conferă o mai mare libertate circulației capitalului în piața internă; [...]

(4) întrucât este de dorit ca legislația statelor membre să își propună o cât mai mare reducere a disfuncționalităților sistemului cauzate de aplicarea procedurii de faliment unui participant la acel sistem.”

- 4 Potrivit articolului 1 din această directivă:

„Dispozițiile prezentei directive se aplică:

(a) oricărui sistem definit în conformitate cu articolul 2 litera (a) reglementat de legea unui stat membru și care operează în orice devize, în euro sau în diverse monede convertite în cadrul sistemului;

(b) oricărui participant la un astfel de sistem;

(c) garanțiilor suplimentare constituite în legătură cu:

- participarea la sistem sau
- operațiunile efectuate de băncile centrale ale statelor membre sau de Banca Centrală Europeană în cadrul atribuțiilor lor de bănci centrale.”

5 Articolul 2 din directiva menționată prevede:

„În sensul prezentei directive:

(a) «sistem» înseamnă un acord formal:

- între trei sau mai mulți participanți, în afară de operatorul de sistem al sistemului respectiv, un potențial agent de decontare, un potențial partener central, o potențială casă de compensație sau chiar un potențial participant indirect, cu norme comune și sisteme standardizate pentru compensarea, prin intermediul sau nu al unui partener central, sau executarea ordinelor de transfer între participanți;
- reglementat de legea unui stat membru care a fost ales de către participanți; cu toate acestea, participanții nu pot alege decât legea unui stat membru în care cel puțin unul dintre ei are sediul central și
- desemnat ca sistem, fără să aducă prejudiciu altor condiții mai stricte cu aplicare generală stabilite de legislația internă, notificat Comisiei de către statul membru a cărui lege [este] aplicabilă, după ce statul membru se asigură că normele de funcționare ale sistemului sunt corespunzătoare.

[...]

(b) «instituție» înseamnă:

- o instituție de credit, astfel cum a fost definită la articolul 4 alineatul (1) din [Directiva 2006/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2006 privind inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit (JO 2006, L 177, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 9, p. 3)], inclusiv instituțiile enumerate la articolul 2 din directiva respectivă;
- o întreprindere de investiții, astfel cum a fost definită la articolul 4 alineatul (1) punctul 1 din [Directiva 2004/39/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind piețele instrumentelor financiare, de modificare a Directivelor 85/611/CEE și 93/6/CEE ale Consiliului și a Directivei 2000/12/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 93/22/CEE a Consiliului (JO 2004, L 145, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 247)], exclusiv instituțiile menționate la articolul 2 alineatul (1) din directiva respectivă;
- autorități publice și întreprinderi garantate public sau
- orice întreprindere cu sediul social în afara [Uniunii] și ale cărei atribuții corespund cu cele ale instituțiilor de credit sau întreprinderilor de investiții din [Uniune] definite la prima și a doua liniuță,

care participă la sistem și care răspunde de executarea obligațiilor financiare ce rezultă din ordinele de transfer din cadrul sistemului.

[...]

- (c) «partener central» înseamnă o entitate care se interpune între instituțiile sistemului și care acționează ca partener exclusiv al acestor instituții în ceea ce privește ordinele lor de transfer;
- (d) «agent de decontare» înseamnă o entitate care pune la dispoziția instituțiilor și/sau a partenerului central participante la sistem, conturi de decontare prin care sunt decontate ordinele de transfer din sistem și, după caz, acordă credite acestor instituții și/sau partenerilor centrali în scopul regularizării;
- (e) «casa de compensație» înseamnă o entitate care răspunde de calcularea situației nete a instituțiilor, un eventual partener central și/sau un eventual agent de decontare;
- (f) «participant» înseamnă o instituție, un partener central, un agent de decontare, o casă de compensație sau un operator de sistem.

În conformitate cu normele de funcționare a sistemului, același participant poate acționa ca partener central, ca agent de decontare sau ca o casă de compensație ori poate desfășura parțial sau integral aceste activități.

Un stat membru poate decide ca, în sensul prezentei directive, un participant indirect să fie considerat ca participant, dacă acest lucru se justifică din motive de risc sistemic. Faptul că un participant indirect este considerat participant din motive de risc sistemic nu limitează responsabilitatea participantului prin intermediul căruia participantul indirect trece ordinele de transfer prin sistem;

- (g) «participant indirect» înseamnă o instituție, un partener central, un agent de decontare, o casă de compensație sau un operator de sistem care are o relație contractuală cu un participant la sistem care execută ordinele de transfer și care îi permite participantului indirect să treacă ordinele de transfer prin sistem, cu condiția ca participantul indirect să fie cunoscut operatorului de sistem;

[...]

- (i) «ordin de transfer» înseamnă:

- orice instrucțiune, dată de un participant, de plasare a unei sume de bani la dispoziția unui destinatar, efectuată prin înregistrarea în registrele unei instituții de credit, ale unei bănci centrale, ale unui partener central sau ale unui agent de decontare, precum și orice instrucțiune care are ca efect asumarea sau executarea unei obligații de plată, astfel cum este definită prin normele de funcționare a sistemului sau
- o instrucțiune dată de un participant de a se transfera titlul de proprietate asupra unui titlu de valoare sau a mai multe titluri sau de a se transfera dreptul asupra unui titlu de valoare sau a mai multe titluri printr-o înregistrare contabilă în registru sau printr-o altă modalitate;

[...]

- (p) «operator de sistem» înseamnă entitatea sau entitățile responsabile din punct de vedere juridic cu funcționarea unui sistem. Un operator de sistem poate acționa și ca agent de decontare, partener central sau casă de compensație.”

6 Potrivit articolului 3 din aceeași directivă:

„(1) Ordinele de transfer și compensarea produc efecte legale și sunt opozabile terților chiar și în cazul procedurii de faliment aplicate unui participant, cu condiția ca ordinele de transfer să fi fost introduse în sistem înainte de momentul declanșării procedurii de faliment, definite în conformitate cu articolul 6

alineatul (1). Aceasta se aplică chiar și în cazul procedurii de faliment aplicate unui participant (la sistemul în cauză sau la un sistem interoperabil) sau operatorului de sistem al unui sistem interoperabil care nu este participant.

[...]

(3) Momentul intrării unui ordin de transfer în sistem este definit de normele de funcționare ale sistemului. În cazul în care în legislația internă sunt stabilite condiții care reglementează sistemul în ceea ce privește momentul intrării, normele de funcționare ale acestui sistem trebuie să fie conforme acestor condiții.

[...]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 7 La 17 noiembrie 2011, Kipars AI, titulara unui cont curent obișnuit la Latvijas Krājbanka, a adresat acesteia din urmă un ordin de a transfera toate fondurile disponibile în acest cont curent într-un alt cont pe care îl deținea la o altă instituție bancară. Acest ordin a fost introdus în sistemul de decontare internă al Latvijas Krājbanka, iar fondurile au fost debitate din contul curent al Kipars AI și înregistrate într-un cont intermediar la Latvijas Krājbanka în scopul transferului. Ordinul de plată nu a fost însă finalizat întrucât, câteva ore mai târziu, Finanšu un kapitāla tirgus komisija (Comisia pentru Piețele Financiare și de Capital, Letonia) a interzis Latvijas Krājbanka să efectueze orice operațiune care implică sume de peste 100 000 de euro, ulterior această bancă fiind declarată insolubilă. KPMG Baltics a fost desemnată drept lichidator judiciar al Latvijas Krājbanka.
- 8 Dat fiind că instanțele de prim grad de jurisdicție și de apel au admis acțiunea introdusă de Kipars AI în scopul executării ordinului de plată, KPMG Baltics a formulat recurs la instanța de trimitere. În cadrul acestei din urmă proceduri, Kipars AI invocă în special dispozițiile Directivei 98/26. Deși instanța de trimitere consideră, în principiu, că această directivă nu este aplicabilă raporturilor dintre particulari și instituțiile de credit și, prin urmare, nici ordinului de plată în discuție în litigiul principal, aceasta are totuși îndoieli cu privire la acest aspect, deoarece consideră că noțiunea „ordin de transfer”, în sensul directivei menționate, ar putea acoperi și un asemenea ordin de plată având în vedere natura transferului de fonduri.
- 9 În aceste condiții, Augstākā tiesa (Curtea Supremă, Letonia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
 - „1) Noțiunea «ordin de transfer», în sensul [Directivei 98/26], include un ordin de plată adresat de un deponent unei instituții de credit pentru un transfer de fonduri către o altă instituție de credit?
 - 2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare preliminară, articolul 3 alineatul (1) din [Directiva 98/26], care prevede că «[o]rdinele de transfer și compensarea produc efecte legale și sunt opozabile terților chiar și în cazul procedurii de faliment aplicate unui participant, cu condiția ca ordinele de transfer să fi fost introduse în sistem înainte de momentul declanșării procedurii de faliment, definite în conformitate cu articolul 6 alineatul (1). Aceasta se aplică chiar și în cazul procedurii de faliment aplicate unui participant (la sistemul în cauză sau la un sistem interoperabil) sau operatorului de sistem al unui sistem interoperabil care nu este participant», trebuie interpretat în sensul că un ordin precum cel din prezenta cauză putea fi considerat «introdus în sistem» și trebuia executat?”

Cu privire la competența Curții

- 10 KPMG Baltics și guvernul leton contestă în esență competența Curții de a răspunde la întrebările preliminare, pentru motivul că ordinul de plată în discuție în litigiul principal nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 98/26 și că, prin urmare, litigiul principal nu prezintă un element de legătură cu dreptul Uniunii.
- 11 În această privință, pe de o parte, trebuie arătat că, prin intermediul primei sale întrebări, instanța de trimitere urmărește tocmai să stabilească dacă ordinul de plată în discuție în litigiul principal intră sau nu în sfera noțiunii „ordin de transfer” în sensul Directivei 98/26 și, prin urmare, în domeniul de aplicare al acesteia. Astfel, argumentația KPMG Baltics și a guvernului leton că acest ordin de plată nu intră în acest domeniu de aplicare este în mod indisociabil legată de răspunsul care trebuie dat pe fond la prima întrebare și deci este lipsită de relevanță în ceea ce privește competența Curții de a răspunde la aceasta [a se vedea prin analogie Hotărârea din 10 septembrie 2015, Wojciechowski, C-408/14, EU:C:2015:591, punctul 29, și Hotărârea din 26 septembrie 2018, Staatssecretaris van Veiligheid en justitie (efectul suspensiv al apelului), C-180/17, EU:C:2018:775, punctul 19 și jurisprudența citată].
- 12 Pe de altă parte, în ceea ce privește a doua întrebare, aceasta nu este adresată decât în ipoteza unui răspuns afirmativ la prima întrebare, cu alte cuvinte în ipoteza în care ordinul de plată în discuție în litigiul principal ar intra în domeniul de aplicare al Directivei 98/26. În aceste condiții, nici a doua întrebare nu poate fi considerată că excede competenței Curții.
- 13 Prin urmare, Curtea este competentă să răspundă la întrebările adresate.

Cu privire la întrebările preliminare

- 14 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă un ordin de plată precum cel în discuție în litigiul principal, adresat de titularul unui cont curent obișnuit unei instituții de credit cu privire la un transfer de fonduri către o altă instituție de credit, intră în sfera noțiunii „ordin de transfer”, în sensul Directivei 98/26, și, prin urmare, în domeniul de aplicare al acesteia.
- 15 Astfel cum reiese din considerentele (1)-(4) ale directivei respective, obiectivul acesteia este de a reduce riscul sistemic și de a asigura stabilitatea sistemelor de plăți și de decontare a titlurilor de valoare, printr-o cât mai mare reducere a disfuncționalităților unui asemenea sistem cauzate de aplicarea procedurii de faliment împotriva unuia dintre participanții la acesta.
- 16 În acest scop, directiva menționată prevede, printre altele, la articolul 3 alineatul (1) că ordinele de transfer produc efecte legale și sunt opozabile terților chiar și în cazul procedurii de faliment aplicate unui participant, cu condiția ca acestea să fi fost introduse în sistem înainte de momentul declanșării procedurii de faliment.
- 17 În speță, ordinul de plată în discuție în litigiul principal emis de Țipars AI, titulara unui cont curent obișnuit la Latvijas Krājbanka, a fost adresat acesteia din urmă pentru a se transfera toate fondurile disponibile în acest cont curent într-un cont pe care Țipars AI îl deținea la o altă instituție de credit. Pentru a determina dacă un astfel de ordin de plată intră în sfera noțiunii „ordin de transfer”, în sensul Directivei 98/26, și, prin urmare, în domeniul de aplicare al acesteia, este necesară raportarea la articolul 1 din această directivă referitor la domeniul de aplicare al acesteia, precum și la definițiile care figurează la articolul 2.

- 18 În această privință, potrivit articolului 1 din Directiva 98/26, dispozițiile acesteia se aplică oricărui sistem definit în conformitate cu articolul 2 litera (a), oricărui participant la un astfel de sistem, precum și garanțiilor suplimentare constituite în legătură cu participarea la un astfel de sistem sau cu operațiunile efectuate de băncile centrale ale statelor membre sau de Banca Centrală Europeană în cadrul atribuțiilor lor de bănci centrale.
- 19 Articolul 2 litera (a) din directiva menționată definește noțiunea „sistem” ca vizând în esență un acord formal între cel puțin trei participanți, cu norme comune și sisteme standardizate pentru compensarea sau executarea ordinelor de transfer între participanți.
- 20 În ceea ce privește noțiunea „ordin de transfer”, reiese din articolul 2 literele (a), (b) și (i) din Directiva 98/26 că aceasta vizează numai instrucțiunile care creează obligații financiare, date de participanții la un astfel de sistem, în cadrul acestuia, altor participanți însărcinați cu executarea lor. În schimb, această noțiune nu acoperă instrucțiunile care creează obligații financiare, date de terți în afara unui astfel de sistem.
- 21 Această semnificație a noțiunii „ordin de transfer” se coroborează cu articolul 3 alineatul (1) din această directivă, care subordonează protecția prevăzută de această dispoziție pentru ordinele de transfer condiției ca acestea să fi fost „introduse în sistem”.
- 22 În plus și mai ales, semnificația menționată este confirmată de împrejurarea că, după cum reiese din cuprinsul punctului 15 din prezenta hotărâre, directiva menționată urmărește un obiectiv bine determinat și delimitat, care constă în reducerea riscului sistemic și asigurarea stabilității sistemelor vizate de această directivă, prin limitarea impactului procedurilor de faliment asupra acestor sisteme. Astfel, atât timp cât o instrucțiune care creează obligații financiare nu a fost introdusă într-un asemenea sistem de către unul dintre participanții la acesta, neexecutarea sa din cauza unei proceduri de faliment nu creează un risc sistemic și nu afectează stabilitatea unui astfel de sistem. Extinderea protecției prevăzute de această directivă pentru ordinele de transfer date de participanții la astfel de sisteme, în cadrul acestora, la instrucțiuni care creează obligații financiare, date de terți în afara unor astfel de sisteme, ar depăși, așadar, ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit de Directiva 98/26.
- 23 Astfel, pentru a stabili dacă un ordin de plată precum cel în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 98/26, este necesar să se verifice dacă se poate considera că a fost emis în cadrul unui sistem definit în conformitate cu articolul 2 litera (a) din directiva respectivă de către unul dintre participanții la acesta.
- 24 Articolul 2 litera (f) din Directiva 98/26 enumeră, în mod exhaustiv, entitățile care intră în cadrul noțiunii „participant”. Acestea pot fi o „instituție”, un „partener central”, un „agent de decontare”, o „casă de compensație” sau un „operator de sistem”. Aceste entități sunt, la rândul lor, definite în mod precis la articolul 2 literele (b)-(e) și (p) din această directivă.
- 25 Or, din definițiile care figurează în aceste din urmă dispoziții, astfel cum au fost amintite la punctul 5 din prezenta hotărâre, rezultă că un titular de cont curent obișnuit precum Țipars AI nu corespunde niciuneia dintre entitățile menționate. În special, un astfel de titular de cont curent nu intră în sfera noțiunii „instituție”, întrucât aceasta vizează, în conformitate cu articolul 2 litera (b) din directiva menționată, numai entitățile care pot răspunde de executarea obligațiilor financiare ce rezultă din ordinele de transfer din cadrul unui sistem, printre care figurează în special instituțiile de credit și societățile de investiții.
- 26 Desigur, articolul 2 litera (f) al treilea paragraf din Directiva 98/26 recunoaște statelor membre posibilitatea de a decide ca, în sensul prezentei directive, un participant indirect să fie considerat ca participant, dacă acest lucru se justifică din motive de risc sistemic. Cu toate acestea, nu se poate deduce din niciun element din dosarul de care dispune Curtea că Republica Letonă ar fi făcut uz de

această posibilitate. În orice caz, din definiția noțiunii „participant indirect”, care figurează la articolul 2 litera (g) din directiva menționată, reiese că entitățile care sunt susceptibile să intre în sfera acestei din urmă noțiuni sunt aceleași ca cele vizate de noțiunea „participant”, astfel cum sunt amintite la punctul 24 din prezenta hotărâre, diferența dintre un participant și un participant indirect constând în faptul că cel dintâi are o legătură directă cu sistemul, în timp ce cel al doilea are legătură doar printr-o relație contractuală cu un participant. Or, din moment ce un titular al unui cont curent obișnuit, cum este Kipars AI, nu corespunde niciuneia dintre aceste entități, el nu poate fi considerat participant indirect, în sensul articolului 2 litera (f) din aceeași directivă.

- 27 Astfel, un ordin de plată dat de un asemenea titular al unui cont curent obișnuit nu poate fi considerat emis de un participant la un sistem, în sensul articolului 2 literele (a) și (f) din Directiva 98/26. Rezultă, după cum au arătat de altfel toate părțile care au prezentat observații la Curte, că un asemenea ordin de plată nu intră în sfera noțiunii „ordin de transfer”, în sensul directivei menționate, și, prin urmare, nici în domeniul de aplicare al acesteia.
- 28 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că un ordin de plată precum cel în discuție în litigiul principal, adresat de titularul unui cont curent obișnuit unei instituții de credit cu privire la un transfer de fonduri către o altă instituție de credit, nu intră în sfera noțiunii „ordin de transfer”, în sensul Directivei 98/26, și, prin urmare, nici în domeniul de aplicare al acesteia.
- 29 Având în vedere răspunsul dat la prima întrebare, nu este necesar să se răspundă la a doua întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 30 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Un ordin de plată precum cel în discuție în litigiul principal, adresat de titularul unui cont curent obișnuit unei instituții de credit cu privire la un transfer de fonduri către o altă instituție de credit, nu intră în sfera noțiunii „ordin de transfer”, în sensul Directivei 98/26/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 mai 1998 privind caracterul definitiv al decontării în sistemele de plăți și de decontare a titlurilor de valoare, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 mai 2009, și, prin urmare, nici în domeniul de aplicare al acesteia.

Semnături